

Afstemming
in zorg en zingeving
bij thuiswonende ouderen

Aandacht voor levensvragen bij thuiswonende ouderen

Waarom zingeving een essentieel onderdeel is van goede zorg

In zorg en welzijn werken professionals samen om kwetsbare ouderen thuis te ondersteunen. Toch blijft één belangrijk aspect vaak onderbelicht: **zingeving**. Ouderen kunnen erg worstelen met levensvragen, zoals het omgaan met verlies, een veranderend lichaam of het zoeken naar betekenis. Dit document onderstreept het belang van zingevingsondersteuning als volwaardig onderdeel van integrale zorg.

Dit document helpt je om:

- Te reflecteren op jouw eigen rol in zingevingsondersteuning;
- Samenwerking rondom zingeving met collega's te verbeteren;
- Inzicht te krijgen in hoe verschillende beroepsgroepen bijdragen aan zingeving in de zorg.

Het model dat in dit document wordt gepresenteerd is ontwikkeld op basis van onderzoek, waarin:

- Competentieprofielen van verschillende zorgprofessionals zijn meegenomen;
- Bevindingen uit de Kenniswerkplaats Zingeving zijn verwerkt;
- Groepsgesprekken zijn gevoerd met 24 professionals die werken met ouderen.

Goede ondersteuning rond zingeving begint met openheid en aandacht voor de dimensie van zingeving. Pas dan kun je zingevingsvragen herkennen en kunnen mensen erover spreken.

Voor wie is dit document bedoeld?

Dit document is bedoeld voor professionals in zorg en welzijn die werken met thuiswonende ouderen en een bijdrage willen leveren aan goede ondersteuning op het gebied van zingeving. Denk hierbij aan wijk-verpleegkundigen, huisartsen, praktijkondersteuners, sociaal werkers, geestelijk verzorgers, vrijwilligers en andere betrokkenen rondom de oudere. Het document helpt je om inzicht te krijgen in je eigen rol én in die van anderen.

Welke modellen kun je in dit document vinden om in te zetten als professional?

Herkennen & verkennen zingevingsvraagstukken | pagina 5

Dit model helpt om opmerkzaam te zijn wanneer zingeving [-vragen] een rol kunnen spelen. Het geeft aan bij welke soort emoties, klachten of situaties je extra alert moet zijn, wat voor soort verkenningsvragen je kan stellen en wat voor soort thema's en levensvragen kunnen spelen. Als een zingevingsthema herkend wordt, is het goed bewust te zijn van wat je zelf kunt oppakken en wat andere professies kunnen bijdragen. Zo kan er ook goed worden afgestemd. Daar helpt het volgende model bij.

Afstemmingsmodel Zorg en Zingeving | pagina 6

Het afstemmingsmodel geeft een eerste overzicht weer voor een aantal ondersteuners die veel met ouderen werken. Rondom de oudere in het midden, worden een aantal levensgebieden benoemd die allemaal een belangrijk onderdeel van zingeving kunnen vormen. Worstelingen in deze gebieden kunnen samenhangen met de genoemde zingevingsthema's (pagina 6) die bij ouderen veel voorkomen. Ieder professie heeft een eigen expertise hierin, en draagt ook bij aan het gezamenlijk kunnen oppakken en afstemmen van de ondersteuning. Onderin het model zijn stappen weergegeven om die afstemming te bevorderen.

Hoe werk je met deze modellen in de praktijk?

Verdieping per professie | pagina 7 + 8

Je leest hier wat de specifieke aandachtspunten zijn per professie, welke begeleiding geboden kan worden en hoe samenwerking of doorverwijzing eruit kan zien. Deze schema's kunnen het beste worden gezien als een eerste aanzet om bewustzijn en discussie onderling te stimuleren.

Goede vragen hierbij zijn:

- Wat is mijn bijdrage aan het geheel van zingevingondersteuning?
- Hoe is dit ingebed in mijn organisatie of netwerk?
- Hoe kan ik beter afstemmen met collega's binnen en buiten mijn organisatie(s) om de zingevingondersteuning beter te verankeren in onze praktijk?

Voorbeeldcasus Mw. Verheij | pagina 9

Hier vind je een voorbeeldcasus die stimulerend kan zijn voor een gezamenlijke verkenning.

Hierbij kun je de vragen stellen:

- Welke zingevingaspecten zien we hier die mogelijk van belang zijn? Hoe verkennen we die?
- Wie kan waar bijdragen aan eventuele ondersteuning? En hoe stemmen we daarbij goed met elkaar af?

Verder verdiepen

Via het Kennisplein Zingeving vind je meer materialen en kennis om je verder te verdiepen in het herkennen en verkennen van levensvragen en samenwerken en afstemmen daarin.

HERKENNEN & VERKENNEN ZINGEVINGSVRAAGSTUKKEN

rondom thuiswonende ouderen

ALERT
ZIJN BIJ

EMOTIES

als
onbestemde/lastig te
benoemen gevoelens,
somberheid, schaamte
en schuldgevoelens

KLACHTEN

als
geen fut, zin of motivatie,
overbelasting, spanning,
aanhoudelijke lichamelijke
klachten

SITUATIES

als
onzekere/zoekende houding,
eenzaamheid, omgaan met
ingrijpende veranderingen, rouw,
verlies van autonomie en voltooid leven

VOORBEELD
VERKENNING
VRAGEN

Hoe ervaar je de
verandering?

Welke impact heeft
dat op je leven?

Hoe houd je
het vol?

Kan je je ergens
aan vasthouden?

Kan je je weg
vinden?

Goede keuzes
maken?

Wat geeft je
kracht of hoop?

Kun je daar goed op
aansluiten?

Hoe reageert
jouw familie of
gemeenschap?

Heb je er steun aan?

VERKENNEN VAN
THEMA'S OM NATE
GAAN OF ER
IMPLICIET OF
EXPLICIET
LEVENSVRAGEN
SPELEN ALS :

INGRIJPENDE GEBEURTENISSEN

Waarom gebeurt mij dit?

Hoe geef ik dit een plek in
mijn leven?

Hoe verhoud ik mij
tot wat niet op te
lossen valt?

IDENTITEIT

Ik ben veranderd, hoe
verhoud ik mezelf daartoe?

Hoe kan ik de persoon zijn die ik
wil zijn?

Doe ik er nog toe?

VERLIES

Hoe kan ik omgaan
met verlies, lijden?

Hoe deze situatie vol te houden?

Hoe om te gaan met eindigheid van
het leven?

EENZAAMHEID

Bij wie kan ik aansluiten?

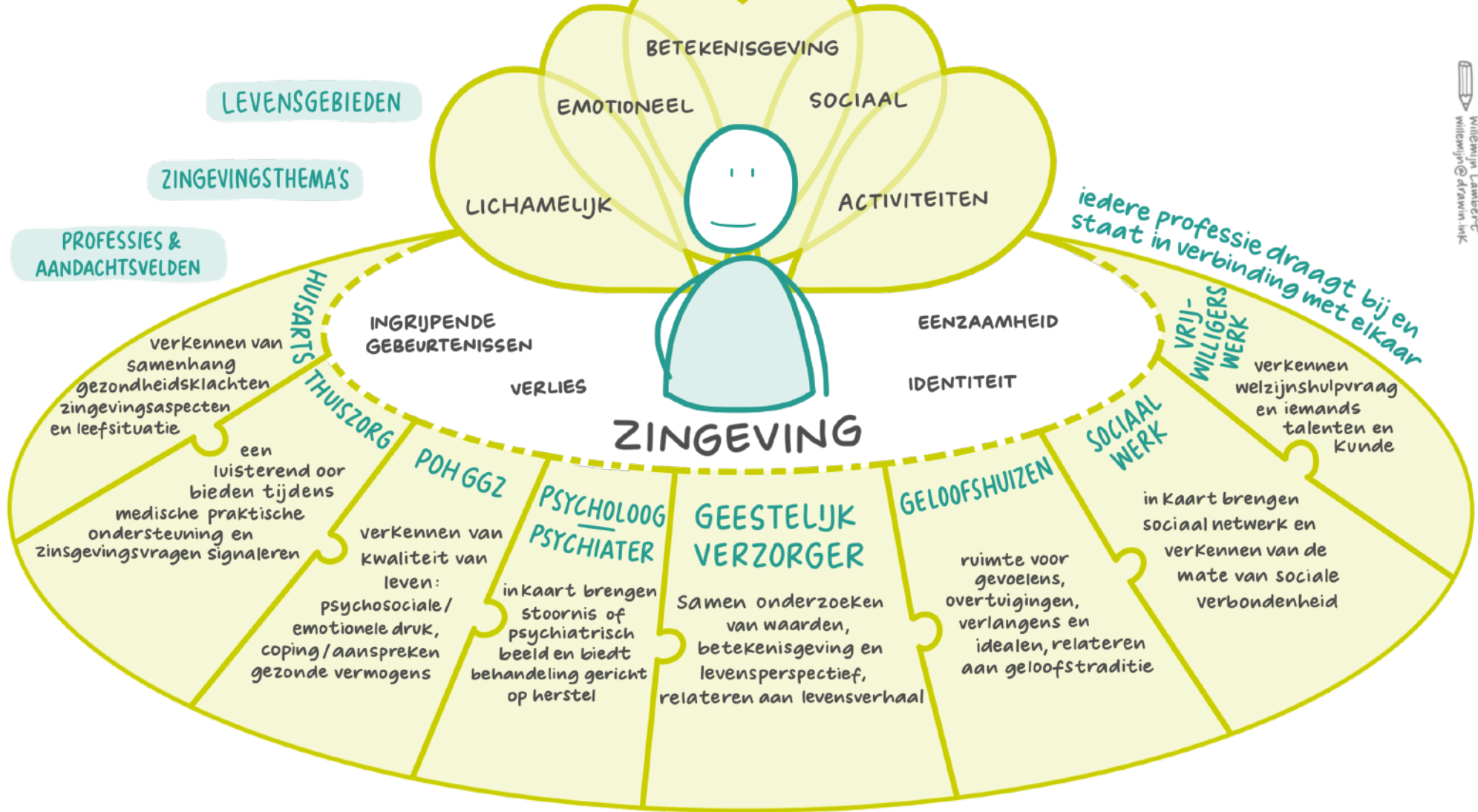
Met wie kan ik mijn verhaal delen?

Hoe kan ik van betekenis zijn
voor anderen?

Willemina Lambert
willemina@drawin.nl

AFSTEMMINGSMODEL ZORG & ZINGEVING

voor thuiswonende ouderen

Willemijn Lambert
willemijn@drawin.ink

Huisarts

Hulpvraag duidelijk krijgen, prioriteren grootste ervaren nood of wens.

Verkennen samenhang met zingeving/levensvragen of levensfase.

Met wijkverpleging / wijkteam afstemmen welke mogelijkheden er zijn om zingeving te ondersteunen.

Verwijzen/samenwerken:

- POH GGZ indien kortdurende psychische problematiek voorliggend is
- Geestelijke verzorging voor verdiepende gesprekken om betekenis te geven aan de levenssituatie, complexe zingeving en verlieservaring
- Vrijwilligerswerk om aan te sluiten bij (voortzetten van) zingevende activiteiten

Thuiszorg

Een luisterend oor bieden tijdens medische, praktische ondersteuning.

Opmerkzaam zijn voor en rapporteren van gebrek aan zingeving en welzijn: hulpwens.

Samen met wijkteam/huisarts afstemmen welke mogelijkheden er zijn om zingeving te ondersteunen.

Verwijzen/samenwerken:

- Geestelijke verzorging voor verdiepende gesprekken betekenisgeving, complexe zingeving en verlieservaring
- Sociaal werk voor meer sociale aansluiting
- Vrijwilligerswerk dat aansluit bij (voortzetting van) zingevende activiteiten

POH GGZ

Verkennen van kwaliteit van leven: psychosociale/emotionele druk, coping.

Tijdelijk behandelen van psychosomatische problematiek, zoals:

- Depressie en angst, waarbij ook aandacht kan zijn voor zingeving

Verwijzen samen met huisarts/samenwerken:

- Psycholoog voor langere behandeling stoornis
- Geestelijke verzorging voor een dieper gesprek over betekenisgeving en levensbeschouwing, complexe zingeving en (opgestapeld) verlies van gezondheid, netwerk, (familie)relatie of intimiteit

Psycholoog/Psychiater

In kaart brengen stoornis (bijvoorbeeld depressie) of psychiatrisch beeld (bijvoorbeeld wanen).

Langer behandelen van psychische of psychiatrische stoornis, zoals:

- Depressie, angststoornis, waanideeën, of suïcidale gedachten waarbij ook aandacht kan zijn voor zingeving

Verwijzen/samenwerken:

- Samen oppakken met geestelijk verzorger of geloofshuizen van complexe of crisissituatie waarbij zingeving of geloof een component vormt

Geestelijk verzorger

Samen onderzoeken van waarden en betekenisgeving, levensverhaal.

- Verkennen van levensperspectieven en aandragen vanuit levensbeschouwelijke tradities
- Herstellen van verbinding met zelf, anderen, het hogere; rituelen.
- Helpen aansluiten bij potentiële krachtbronnen uit levensbeschouwing
- Helpen verhouden tot complexe problematiek als doodswens of -angst, onmacht en zinloosheid

Verwijzen/samenwerken:

- Vrijwilligers voor sociale aansluiting
- Psycholoog/psychiater indien stoornis op de voorgrond staat

Geloofshuizen

Samen onderzoeken van hoe beleving van de levenssituatie samenhangt met geloofstraditie.

- Verkennen rol van geloof en steunpunten daarin.
- Helpen aansluiten bij wat helpt verdragen, nieuw perspectief en kracht geeft; eventueel betrekken gemeenschap
- Helpen herstellen van verbinding met het hogere; geloofsrituelen
- Helpen verhouden tot complexe problematiek als geloofscrisis en zinloosheid

Verwijzen/samenwerken:

- Psycholoog/psychiater indien stoornis/psychiatrisch beeld op de voorgrond staat

Sociaal werk

In kaart brengen sociaal netwerk en verkennen van mate van sociale verbondenheid, prioriteren welzijnswens.

Nagaan hoe kwaliteit van contacten in de buurt verbeterd kunnen worden, wat iemand te bieden heeft; talenten/ ervaring.

Samen met welzijn en vrijwilligerswerk afstemmen over passend aanbod en activiteiten, maatjes.

Verwijzen samen met huisarts/samenwerken:

- Geestelijke verzorging voor verdiepende gesprekken betekenisgeving, complexe zingeving en verlieservaring
- Betrekken geloofshuizen als oudere meer aansluiting wil met eigen traditie

Vrijwilligerswerk

De welzijnshulpvraag en iemands talenten en kunde duidelijk krijgen, prioriteren welzijnswens.

Passende matching vinden op:

- Activiteiten
- Gezelschap
- Zelf talenten delen
- Luisterend oor voor zingeving (vrijwilligers van Centra voor Levensvragen)

Verwijzen/samenwerken:

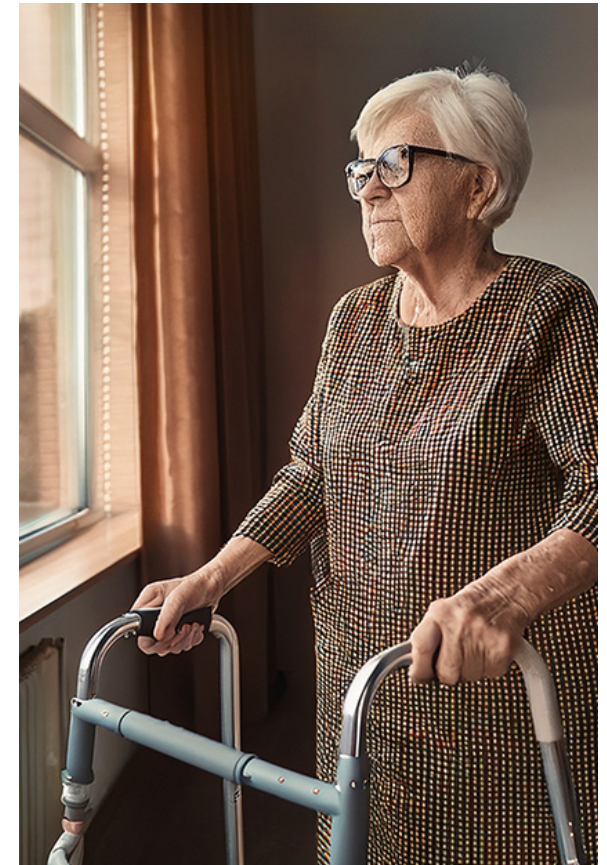
- Geestelijke verzorging (verdiepende begeleiding), complexe zingeving
- Betrekken geloofshuizen als oudere meer aansluiting wil met eigen traditie

Voorbeeldcasus mw. Verheij

Mw. Verheij is 87 jaar en weduwe en moeder van twee zoons. Ze heeft evenwichtsstoornis en moet zich vasthouden aan haar rollator. Ze heeft ook darmproblemen. De thuiszorg komt haar helpen met wassen en aankleden en haar ogen druppelen, ze ziet heel slecht. De hulp in de huishouding komt via de WMO één keer per week. De huisarts komt elke drie maanden langs voor de controle van haar bloeddruk en schildklier. De wijkverpleegkundige houdt vinger aan de pols, want mevrouw is somber gestemd, omdat ze geen contact meer heeft met haar jongste zoon en zijn vrouw. 'Ik heb kennelijk iets verkeerd gezegd, en nu pruijmt hij mij niet meer!' Haar oudste zoon (62 jaar) heeft een CVA (herseneninfarct) gehad en hangt wat op de bank. Hij kan niet veel meer, als hij met zijn vrouw langs komt op de zondagmorgen.

Gelukkig heeft mw. Verheij een buurvrouw, die samen met haar ook boodschappen doet. Zo kan ze er toch even uit, want ze voelt zich opgesloten. Maar afgelopen week heeft haar buurvrouw een zwaar ongeluk met haar fiets gehad, een week in het ziekenhuis gelegen met een scheurtje in haar schedel. 'Dus voorlopig is "mijn uitje" naar een winkel om zelf mijn eigen fruit te kunnen kiezen van de baan'.

Elke vrijdagavond gaat ze wel naar de weeksluiting beneden in het restaurant, om de beurt gaat daar een predikant voor. Maar het kringetje wordt daar ook steeds kleiner. Bijna alle ouderen uit deze twee flats die zij kende, zijn overleden. Ook weet ze niet goed of ze nog wat met haar sluimerende protestantse achtergrond wil. Daarbij is in het weekend (zaterdag en zondag) het wijkcentrum gesloten. Mw. Verheij klinkt en oogt somber en verzucht dat ze nu in de steek gelaten wordt. Ze komt steeds minder buiten. Eigenlijk hoeft het leven voor haar niet meer zo.

Stel jezelf de volgende vragen:

- Welke zingevingsaspecten zien we hier die mogelijk van belang zijn? Hoe verkennen we dat?
- Wie kan waar bijdragen aan eventuele ondersteuning? En hoe stemmen we daarbij goed met elkaar af?

Colofon

Dit document is een uitgave van de Universiteit van Humanistiek (UvH) en Tilburg University (TiU). Het document is een van de producten van de Kenniswerkplaats Zingeving en Geestelijke Verzorging Thuis, gefinancierd door ZonMw. Het is tot stand gekomen vanuit een samenwerking van Marc Haufe (TiU), Niels den Toom (TiU), Yente Eekhof (UvH) en Gaby Jacobs (UvH) en diverse professies in zorg en welzijn.

Naast dit boekje zijn er andere materialen van de Kenniswerkplaats-onderzoeken op internet te vinden. Ook vind je daar de onderzoeksverantwoording van dit afstemmingsmodel:

www.kennispleinzingeving.nl

Versie: mei 2025

@ Universiteit voor Humanistiek

